

*Баженова Олена Володимирівна,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної кібернетики,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ВНУТРІШНІХ ЧИННИКІВ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ ЗА УМОВ ВІЙНИ¹

Здійснюючи вплив на оточуюче середовище, поведінка системи соціальної безпеки людини обумовлюється як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Тому можна зробити висновок, що стійкість системи соціальної безпеки людини визначається як здатність підтримувати свої характеристики незмінними під дією внутрішніх та зовнішніх шоків. Більш того, системоутворюючими в контексті стійкості системи соціальної безпеки людини мають виступати саме внутрішні чинники. Таким чином, постає проблема визначення основних внутрішніх викликів, які обумовлюють стійкість соціальної безпеки людини в Україні за умов війни.

З цією метою використано індикатори, що визначають поведінку системи соціальної безпеки людини в Україні, зазначені у [1]. Інформаційним джерелом дослідження виступили статистичні щорічні дані баз даних World Development Indicators [2] та Gender Statistics [3] Світового Банку.

Кореляційний аналіз зазначених показників засвідчив високу мультиколінеарність між ними. Тому внаслідок взаємної корельованості внутрішніх чинників системи соціальної безпеки людини здійснено трансформацію від множини індикаторів до множини головних компонент меншої розмірності, що не корелюють між собою. Інструментальною основою цієї трансформації є метод головних компонент.

В результаті застосування методу головних компонент визначено чотири фактори, які пояснюють варіацію індикаторів системи соціальної безпеки людини. Зокрема, внесок першого фактору у варіацію множини складає 59,05%, другого – 18,503%, третього – 10,635% та четвертого – 5,641%. Разом чотири фактори пояснюють 93,829% варіації.

Для поліпшення інтерпретації результатів здійснено обертання за методом Varimax, що дозволило краще ідентифікувати основні внутрішні чинники соціальної безпеки людини в Україні.

Відповідно до отриманих результатів найбільш впливовими внутрішніми чинниками, що здійснюють стимулюючий вплив на соціальну безпеку людини під час війни, є наступні індикатори:

- ✓ особовий склад збройних сил (% від загальної кількості робочої сили),
- ✓ внутрішній кредит приватному сектору банками (% ВВП),

¹ Тези підготовлено в межах виконання проекту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальній безпеці людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» № 2021.01/0239.

- ✓ частка населення, що має доступ до основних санітарних послуг (% населення).

Внутрішніми чинниками, що справляють дестимулюючий вплив, визначено такі:

- ✓ кількість внутрішньо переміщених осіб, нові переміщення, пов'язані з конфліктом і насильством (кількість випадків),
- ✓ частка людей з доходом нижче 50 відсотків середнього доходу (%),
- ✓ умисні вбивства і замах на вбивство (кількість на 100 000 осіб).

Значення коефіцієнту автокореляції для розрахованого рівня соціальної безпеки людини в Україні на основі результатів застосування методу головних компонент становить 0,65, що свідчить про середню стійкість соціальної безпеки людини відповідно до дії внутрішніх чинників.

Таким чином, на основі отриманих результатів можна дійти висновку, що за умов війни дія зовнішніх чинників домінуватиме над внутрішніми. Тому забезпечення стійкості соціальної безпеки людини в умовах війни має, перш за все, передбачати застосування механізмів та інструментів державної політики з акцентом на захисті і самозбереженні людини.

Список використаних джерел

1. Bazhenova, O. V., Varnalii, Z. S., & Cheberiako, O. V. (2023). *Sotsialna bezpeka liudyny v umovakh viiskovoi ahresii: indykatory ta otsiniuvannia (na prykladi Ukrainy) [Human social security in conditions of military aggression: indicators and assessment (case of Ukraine)]. Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: ekonomika ta upravlinnia – Problems of modern transformations. Series: economics and management, (8).* [in Ukrainian].
2. World Development Indicators. Retrieved from: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>.
3. Gender Statistics. Retrieved from: <https://databank>.